

ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НА РІЗНИХ РІВНЯХ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ СЕКТОРОМ

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

***Анотація.** Розглянуто соціально-економічний розвиток підприємств аграрного сектора. Узагальнено вплив соціальної активності цих підприємств на рівень життя населення. Досліджено проблеми впровадження соціально відповідального бізнесу в Україні.*

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, аграрний сектор, стратегія розвитку, соціальна активність

On the issue of socio-economic development at different levels of management of the agricultural sector

***Abstract.** Socio-economic development of agricultural enterprises is considered. The influence of social activity of these enterprises on the living standard of the population is generalized. Problems of introduction of socially responsible business in Ukraine are investigated.*

Keywords: socio-economic development, agricultural sector, development strategy, social activity

Сучасні соціально-економічні перетворення в аграрному секторі економіки нашої держави викликали необхідність пошуку суб'єктами господарювання дієвих інструментів підвищення конкурентоспроможності підприємств для забезпечення їх розвитку. Одним із таких інструментів виступає соціальна активність, що передбачає реалізацію програм розвитку соціальної інфраструктури, створення системи соціального забезпечення працівників та збереження навколишнього середовища. Поняття соціально активних сільськогосподарських підприємств для України є відносно новим, а його формування пов'язане з низкою питань, що потребують подальшого вивчення. Більшість керівників аграрних підприємств України не розуміють значення соціальної активності і тому не бажають витратити на це свої сили та кошти, інші розуміють, але в силу свого менталітету заперечують необхідність своєї причетності.

Сільське господарство нашої держави є важливою складовою національної економіки та формує засади збереження суверенності держави – продовольчу та, у визначених межах, – економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формує соціально-економічні основи розвитку сільських територій.

Аграрний сектор України стабільно забезпечує населення країни якісним, безпечним, доступним продовольством. Подальше входження до світового економічного простору, посилення процесів глобалізації, лібералізації торгівлі вимагають адаптації до нових та постійно змінних умов, а відповідно – подальшого удосконалення аграрної політики. Український аграрний сектор з потенціалом виробництва, що значно перевищує потреби внутрішнього ринку, є ланкою, що, з одного боку, може стати локомотивом розвитку національної економіки та її ефективної інтеграції в світовий економічний простір, а з іншого – зростання доходів задіяного в аграрній економіці сільського населення, що складає понад третину всього населення країни, може дати мультиплікативний ефект у розвитку інших галузей національної економіки [1].

Стратегія розвитку аграрного сектора економіки України спрямована на формування ефективного соціально спрямованого сектора економіки держави, здатного задовольнити потреби внутрішнього ринку та забезпечити провідні позиції на світовому ринку сільськогосподарської продукції та продовольства на основі закріплення його багатокладності, що на даному етапі розвитку вимагає пріоритету формування різних категорій господарств (селоутворюючих господарств), власники яких проживають у сільській місцевості, поєднують право на землю із працею на ній, а також власні економічні інтереси із соціальною відповідальністю перед громадою [2].

Аграрний сектор історично займає провідне місце в економіці України. Аграрне виробництво розосереджене на територіях, де проживає 31,3% населення країни, саме тому воно впливає не тільки

на добробут селян, але є визначальним для багатьох інших галузей насамперед як джерело сировини. Збереження історично сформованого, звичного способу життя людини, забезпечення повної зайнятості, стан соціальної сфери на селі, облаштованість самої території, беззаперечно, визначають стратегію соціально-економічного розвитку сільських територій [3, с. 53–58].

Основним видом соціальних заходів, які здійснюються в сільськогосподарських підприємствах, є моральне стимулювання, значимість якого в останній час зростає. Менеджери провідних підприємств стверджують, що у мотивації поряд з матеріальною винагородою на одному рівні стоять психологічні та соціальні фактори. Дошки пошани, привселюдне вручення грамот стали не менш цінними за премії. Зростання ролі моральних мотиваційних чинників зумовлено тим, що суспільство у соціальному розвитку дійшло до рівня, коли переважна більшість населення пододала ступені первинних потреб (за пірамідою потреб А. Маслоу). Актуальним постає четвертий рівень – потреба у повазі та визнанні інших людей. До того ж психологія і менталітет сільських мешканців побудовані так, що ця потреба є для них значимою не менше, ніж потреби нижчих рівнів [1].

Друга причина підвищення актуальності моральних факторів полягає у слабкому рівні матеріальної мотивації в сільському господарстві. Низький рівень заробітної плати й премій у галузі створюють необхідність підтримання соціального елементу – людської гідності хоча б за допомогою моральних мотиваційних заходів.

Наступною складовою соціальних заходів є фінансування діяльності соціальної сфери. Представники сільськогосподарських підприємств на сьогодні відмовляються від соціальної роботи або проводять її у мінімальних обсягах. Це зумовлено тим, що, по-перше, більшість підприємств стурбовані питаннями виживання, а не пошуками стратегій розвитку; по-друге, малому і середньому бізнесу складніше здійснювати системну політику соціального інвестування, ніж крупному. Практики скаржаться на відсутність податкових пільг при проведенні соціальної роботи та адміністративний тиск. Іноді доходять до того, що підприємці анонімно надають спонсорську допомогу, побоюючись проблем з податковою інспекцією та іншими контролюючими інстанціями.

Утримання соціальної сфери не може бути обов'язком розташованих у сільській місцевості сільськогосподарських підприємств. Виважена державна політика, спрямована на створення сприятливих умов розвитку підприємництва у соціальній сфері сільських територій, забезпечить різносторонньо вигідний для багатьох суб'єктів економічний результат.

Такий різновид прояву соціальної активності, як соціальна відповідальність господарюючих суб'єктів, на підприємствах України зустрічається частіше, незважаючи на це, обов'язки за впровадження системи соціальної відповідальності бізнесу сьогодні в основному покладаються на державу, суспільство та підприємства, існують причини, які стають на заваді її розвитку. Основними з них є: порушення принципу максимізації прибутку в короткотерміновій перспективі; необхідність створення та утримання окремих структурних підрозділів по соціальній відповідальності бізнесу; нездатність або неможливість визначити економічний ефект від соціальних програм; трудомісткість складання соціальних звітів.

В Україні до таких перешкод додаються: низький рівень соціальної відповідальності держави; відсутність відповідної підтримки з боку держави у вигляді податкових пільг, різноманітних фінансових заохочень та роз'яснювальної роботи; нерозвиненість інститутів громадян, які в змозі значно впливати на лінію поведінки підприємств; недостатній досвід та кваліфікація працівників бізнесових установ у вирішенні соціальних проблем; відсутність відповідного законодавства та стандартів соціальної звітності, адаптованих до українських умов, менталітету, рівня розвитку виробництва; політична нестабільність та невпевненість бізнесменів у завтрашньому дні [2].

Отже, на сучасному етапі розвитку сільськогосподарських підприємств все більшого значення набуває соціальна активність, що передбачає забезпечення споживачів високоякісним, екологічно чистим продовольством, впровадження у виробництво сучасних досягнень науки і практики, використання ресурсозберігаючих технологій, а також сприяє зростанню добробуту працівників підприємств та збереженню навколишнього середовища.

СПИМОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Лункіна Т. І. Соціально-економічний розвиток аграрного сектора України / Т. І. Лункіна, Т. О. Плужник // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. - 2015. - Вип. 11(5). - С. 82-85. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2015_11\(5\)_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2015_11(5)_23).

2. Значення соціальної відповідальності в діяльності українських підприємств / За заг. ред. Н.О. Бурдіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4035/1/Бурдіна>.

3. Козлов С. Власть и бизнес социальные проблемы намерены решать сообща / С. Козлов // Вечерний Николаев. – 2006. – № 114. – С. 2.

4. Стратегія розвитку аграрного сектору на період до 2020 р. : проект // Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/7644>.

5. Царик І.М. Регулятивні інструменти посилення соціальної відповідальності бізнесу в системі національної економіки : [монографія] / І.М. Царик. – Чернігів : Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці, 2011. – С. 152.

Крушельницький Микола Володимирович – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

Krushelnytsky Mykola Volodymyrovych - Candidate of Economic Sciences, Senior Research Fellow, National Research Center "Institute of Agrarian Economics", Kyiv